

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่องการศึกษาความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกายในศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยเสนอเป็น 9 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ความสำคัญของพัฒนาการทางร่างกายในเด็กก่อนวัยเรียน และพัฒนาการทางร่างกายของเด็กอายุ 3-6 ปี
- ตอนที่ 2 เด็กด้อยโอกาสในกรุงเทพมหานคร
- ตอนที่ 3 ศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัด
- ตอนที่ 4 ครูพี่เลี้ยงและการฝึกอบรม
- ตอนที่ 5 หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
- ตอนที่ 6 กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย
- ตอนที่ 7 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ
- ตอนที่ 8 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ตอนที่ 9 กรอบความคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 ความสำคัญของพัฒนาการทางร่างกายในเด็กก่อนวัยเรียน 3-6 ปี

โดยธรรมชาติตั้งแต่เกิดมา คนเรามีร่างกายเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งของชีวิต ที่มีการเจริญเติบโตและเจริญงอกงามตามลำดับขั้นเป็นไปในทำนองเดียวกันทุกคน ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจน คือ ร่างกายมีขนาดใหญ่โตสูงขึ้นตามระยะเวลาอายุของการเกิด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางขนาดรูปร่างนี้ ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาและผู้ดูแล ตั้งแต่ยังเด็ก การเจริญเติบโตและความงอกงามของร่างกายดังกล่าว คือ พัฒนาการทางร่างกาย

ภรณ์ คุรุรัตน์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางร่างกายของเด็กอายุ 3 ปี ว่า เด็กวัยนี้มีน้ำหนักประมาณ 15 กิโลกรัม ความสูงประมาณ 90 เซนติเมตร สามารถวิ่ง

กระโดด เดินบนหัวแม่เท้า ปีนปายและแกว่งตัวได้ โยนลูกบอลได้ ถีบจักรยานสามล้อได้ ต่อ
 ไม้บล็อกได้ตามรูปแบบที่เขาต้องการ เช่น พยายามทำให้มีรูปเหมือนสะพาน สามารถที่จะ
 ขีดเขียนโดยใช้สีลากหรือวาดเป็นรูปหน้าหรือศีรษะได้ แต่โดยทั่วไปแล้วยังไม่วาดร่างกาย
 เริ่มปั้นดินเหนียว ใช้กรรไกรตัดกระดาษได้ ถือด้วยขมมได้โดยไม่หก ล้างมือเอง ตัดกระดาษ
 เลื้อยเองได้ แต่ต้องไม่ใช่กระดาษสีเม็ดเล็กๆ สามารถแต่งตัวเองได้หลังจากเข้าห้องน้ำ

ประภาพรรณ เขียมสุภาวิชิต (2528) ได้สรุปลักษณะพัฒนาการทางร่างกายของ
 เด็กอายุ 4-6 ปี ว่าเด็กวัย 4 ปี เป็นช่วงที่มีความกระฉับกระเฉงมากเริ่มใช้กล้ามเนื้อในการ
 เขย่ง กระโดด ปีนปายและวิ่งได้ดีขึ้นเริ่มควบคุมการทรงตัวชอบแสดงความสามารถใช้ทักษะ
 ทางด้านร่างกายแปลกใหม่อยู่เสมอ ชอบการเล่นที่ต้องใช้กำลังทางร่างกายและกล้ามเนื้อที่จะ
 แสดงออกเด็กวัยนี้สามารถแต่งตัวได้เอง สำหรับกล้ามเนื้อเล็กของเด็กวัยนี้ได้พัฒนาเพียงพอ
 ที่จะใช้ในการหยิบเครื่องใช้ต่างๆ ได้ เช่น จับดินสอ จับพู่กันใหญ่ๆ

ลักษณะของเด็กวัย 5 ปี เป็นวัยที่มีกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่เริ่มที่จะ
 ทำงานประสานกันมากขึ้นซึ่งช่วยให้เด็กมีความสามารถทำหลายสิ่งหลายอย่างได้ด้วยตัวเขา
 เอง เด็กวัยนี้ชอบการเคลื่อนไหวส่งเสียงและสนุกสนานกับการเล่นเกมต่างๆ นอกจากนี้
 ยังสามารถใช้เวลาเล่นกับเครื่องเขียนเป็นระยะเวลายาวนานขึ้น เด็กวัยนี้มีความภูมิใจใน
 ทักษะใหม่ๆ ของเขา เด็กจะเรียนรู้ในการเคลื่อนไหวของการทำงานในส่วนต่างๆ ของร่างกาย
 ได้มากขึ้น มีการทรงตัวที่ดีขึ้นทำให้สามารถเตะลูกบอลได้ เดินเป็นเส้นตรงสนใจการเล่น
 สเก็ต และการขี่จักรยาน

ลักษณะของเด็กวัย 6 ปี วัยนี้มักจะมีลักษณะชอบการสำรวจผจญภัยมีพลัง
 มหาศาลชอบเล่นและส่งเสียงดัง ไม่ชอบการพักผ่อน มีนิสัยว่าวิ่งชอบเล่นเหวี่ยงหกคะเมน
 กลิ้งไปมา กระโดด เล่นฟุตบอล วิ่ง ขี่จักรยาน และเล่นเกมต่างๆ เป็นต้น กล้ามเนื้อของเด็ก
 วัยนี้พัฒนาได้ดีมากซึ่งช่วยให้มีการเคลื่อนไหวได้ดีและมักไม่ชอบเป็นผู้สังเกต แต่จะ
 ชอบเป็นผู้เล่น ที่กระตือรือร้น

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางร่างกายของเด็กอายุ 3-6 ปี มีพัฒนาการทั้งด้านน้ำหนัก
 และส่วนสูง ส่วนที่เห็นได้ชัดคือแขนขายาวออกไปมีโครงกระดูกและกล้ามเนื้อที่แข็งแรง

ขึ้น ทำให้เด็กวัยนี้มีความสามารถในการใช้อวัยวะทุกส่วนของร่างกายได้เป็นอย่างดี เช่น รู้จักกินอาหาร แต่งตัว ใส่รองเท้าเอง หรืออาบน้ำหวีผมได้เอง เริ่มเดินได้อย่างมั่นคง สนใจ การวิ่ง กระโดด ห้อยโหน และชอบเล่นกับเพื่อนๆ

ดังนั้น พัฒนาการทางร่างกายของเด็กก่อนวัยเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในชีวิต เพราะร่างกายเป็นรากฐานของบุคคล ในการที่จะพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมที่จะเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่มีความสมบูรณ์สามารถช่วยตนเองและผู้อื่นได้ตามสภาพของบุคคล โดยเฉพาะ เด็กด้อยโอกาสในกรุงเทพมหานครซึ่งไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้ปกครอง

ตอนที่ 2 เด็กด้อยโอกาสในกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหนึ่งที่เจริญ และสามารถรองรับการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ ทำให้ผู้คนอพยพเข้ามาประกอบอาชีพอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีอาคาร หนาแน่นไร้ระเบียบและชำรุดทรุดโทรมกลายเป็นชุมชนแออัด เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การเน่าเสียของขยะ เกิดโรคติดต่อ โรคทางเดินอาหาร อันเนื่องมาจากรับประทานอาหารไม่ สะอาด ขาดสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย ภายในบ้านมีดักขีบริเวณรอบๆ ขึ้นอบอ้าวเป็น ทั้งที่พักอาศัยหลับนอนรับประทานอาหารและทำกิจกรรมทุกอย่างพร้อมเสร็จในที่เดียวกัน เด็กๆสวมเสื้อผ้าตามแต่จะหาได้ บางคนได้รับบริจาคผ่านทางมูลนิธิไม่ได้รับการซักสกปรก มอมแมมไม่ค่อยได้อาบน้ำ (ปริญญา รุ่งสว่าง, 2530 และสุชาติ ลีตระกูล, 2532)

ประกอบ คุปรัตน์ หนึ่งในคณะกรรมการมูลนิธิเด็กก่อนในสลัมยังได้กล่าวอีก ว่า การที่บิดามารดาต้องช่วยกันทำมาหากิน ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่เด็กเพราะผลกระทบจาก สังคมยุคติดล้อทำให้เกิดปัญหาตามมาคือ เด็กขาดความรักและไม่ได้รับการกระตุ้นให้เกิด การพัฒนาทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และเด็กที่ขาดความรักความเอาใจใส่ ถูกปล่อยปละละเลย ต่อมพิทูอิตาลี (Pituitary) ซึ่งเป็นต่อมสร้างการเจริญเติบโตจะหยุด สร้างฮอร์โมนที่จะไปพัฒนาร่างกายตามปกติ ทำให้เด็กที่มีอายุ 6 ปี มีลักษณะร่างกาย เหมือนเด็กอายุ 3 ปีครึ่ง (ปัญญา เจริญวงศ์, 2534)

จากการสำรวจของ มาเรีย ฟายด์ เจ (Maire, Fr.J. 1987 อ้างใน ปิยะธิดา ขจรชัยกุล, 2536) ในชุมชนแออัดคลองเตย พบว่า มีเด็กพบว่ามีเด็กที่ถูกปล่อยปละละเลย

และให้อยู่ตามลำพังกับผู้สูงอายุร้อยละ 50 ส่วนเด็กในชุมชนเทพประทานมีพัฒนาการ ด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานถึงร้อยละ 70 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่เด็กไม่ได้รับการกระตุ้นให้ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน เช่นการรับประทานอาหารรวมทั้งขาดเครื่องเล่นและสถานที่ที่เด็กจะได้กระโดด ปีนป่าย ห้อยโหน ซึ่งตรงกับ ประทีป อึ้งทรงธรรมฮาด (2529) กล่าวว่า ในสลัมที่ยังไม่ได้พัฒนาเด็กๆตั้งแต่วัยแรกเกิดไม่รู้จักเครื่องเล่นเมื่อเขาได้เล่น เขาจะเล่นเสียจนพังยับไปกับมือ เพราะกลัวคนอื่นจะทำพังเสียก่อน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กลุ่มเด็กดังกล่าวเป็นเด็กด้อยโอกาส เช่น เด็กพิการ เด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กในชุมชนแออัด และเด็กถูกกรรมกรก่อสร้าง อยู่ในสภาพยากลำบาก ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมและไม่มีโอกาสที่จะได้รับบริการพื้นฐานการพัฒนาหรือการศึกษาตามปกติ โดยเฉพาะการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ จึงทำให้เด็กเหล่านั้นขาดการพัฒนาทางร่างกายอันพึงจะได้รับตามสมควรแก่วัย

สภาพของเด็กดังกล่าวที่ขาดการพัฒนาทางร่างกาย ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานครนั้นมีหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้นได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ทบวงมหาวิทยาลัย กรมการฝึกหัดครู สำนักงานกรุงเทพมหานคร กรมประชาสงเคราะห์ กรมพัฒนาชุมชน กรมอนามัย มูลนิธิ สมาคม กรมการแพทย์ และที่สำคัญคือ ศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัดของกรมการศาสนา

ตอนที่ 3 ศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัด

ในบรรดาหน่วยงานที่ให้บริการตอบสนองปัญหาพัฒนาการของเด็กกลุ่มดังกล่าว มีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการซึ่งจัดตั้งเป็นศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เมื่อ ปี พ.ศ. 2516 ให้บริการการศึกษาแก่เด็กอายุ 3-6 ปี ในชุมชนทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยพิจารณาจากวัดที่มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ที่มีบริเวณกว้างพอสมควร

การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ถือกำเนิดขึ้นด้วย สมเด็จพระสังฆราชได้ทรงปรารภกับ นายอภัย จันทวิมล รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อต้นปีพุทธศักราช 2516 ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ ที่จะให้ทางคณะสงฆ์พิจารณาหาทางจัดการสอนเด็ก และประชาชน ให้มีความรู้อ่านออกเขียนได้ และเป็นการส่งเสริมให้สถาบันศาสนามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งเคยปฏิบัติกันมานับแต่อดีตถึงปัจจุบันสถาบันศาสนาซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นศูนย์กลางทางสังคมและเป็นส่วนประกอบที่ขาดไม่ได้ของชุมชนทุกขนาด เช่นการสร้างหมู่บ้านเล็กๆ ขึ้นใหม่ก็ต้องสร้างวัดขึ้นด้วยวัดทำหน้าที่เป็นสถาบันสังคมทุกรูปแบบเช่น โรงเรียน โรงพยาบาล สภา สโมสร ที่พักแรมคนเดินทาง สถาบันบันเทิง พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น เรียกได้ว่าวัดเป็นทุกอย่างของชุมชน จนอาจกล่าวได้ว่า เด็กไทยแทบทุกคนได้รับการหล่อหลอม ถ่ายทอดความรู้ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีจากสถาบันศาสนารวมทั้งเป็นที่พึ่งในการสงเคราะห์ แก่เด็กด้อยโอกาสและยากไร้มาโดยตลอด ปัจจุบัน มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดทั่วประเทศ 3,473 แห่ง มีครูพี่เลี้ยง 8,936 คน นักเรียน 192,845 คน (กรมการศาสนา, 2539) จัดการศึกษาให้แก่เด็กทั่วไป และเด็กด้อยโอกาสได้รับบริการพื้นฐานและการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งให้เด็กช่วยเหลือตนเอง มีสุขนิสัยว่าเงิรู้จักการออกกำลังกาย การพักผ่อนที่ถูกต้องตลอดจนการป้องกันโรคที่มาเบียดเบียน โดยจัดในลักษณะการเล่นผ่านทางกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการทางร่างกาย และกรมการศาสนาได้กำหนดโครงการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัดขึ้น เนื่องจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้มีพระราชดำริกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ว่า ปัจจุบันยังมีเด็กด้อยโอกาส อาทิ เด็ก เหว่น เด็กกำพร้า เด็กในชุมชนแออัด เด็กลูกกรรมกร ก่อสร้าง ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในกรุงเทพมหานครยังขาดโอกาสทางการศึกษา สมควรที่วัดซึ่งดำเนินโครงการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดจะได้อให้ความช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ซึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้มอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนเด็ก และข้อมูลหน่วยงานที่ดำเนินการด้านนี้แล้วให้กรมการศาสนาหาทางจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัดขึ้น เพื่อสนองพระราชดำริในเรื่องนี้ กรมการศาสนาได้ตระหนัก ถึงความสำคัญของปัญหาเด็กด้อยโอกาสและเริ่มดำเนินการโดยประสานงานกับสำนักงานโครงการส่วนพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และมีการประชุมร่วมกันเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2538 เพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน จากนั้นได้มีการประชุมคณะกรรมการเตรียม

การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัดขึ้น เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2538 โดยกำหนดแนวทางในการดำเนินงานว่าการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัดดังกล่าวจะควบคู่ไปกับการพัฒนาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดให้เป็นศูนย์ดีเด่นหรือศูนย์ตัวอย่าง ซึ่งจะนำมเกล้า ๆ ถวาย เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสเจริญพระชนมายุ 40 พรรษา โดยเริ่มจัดขึ้นในศูนย์ฯของกรุงเทพมหานครในระยะแรก ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2538 ถึงเดือนกันยายน 2539 ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินงานดังกล่าวให้ครบทุกศูนย์ฯ ต่างจังหวัดในปี 2541 (กรมการศาสนา, 2538)

สรุปได้ว่า ศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัดเป็นหน่วยงานที่นอกเหนือจากสถาบันการศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาสของกรุงเทพมหานคร ให้ได้รับการพัฒนาขั้นพื้นฐานทั้งความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ โดยจัดเป็นกิจกรรม หลักสูตรที่ยืดหยุ่นตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนและปัญหาของชุมชน

กิจกรรมทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความยืดหยุ่น เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ ลักษณะดังกล่าว เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านที่สนใจศึกษาและได้ให้ความหมายของการศึกษานอกโรงเรียนไว้มากมาย เช่น

อุณา นพคุณ (2523) กล่าวว่า การศึกษานอกโรงเรียนหมายถึง “ กิจกรรมเชิงการศึกษาที่ไม่ได้จัดขึ้นตามปกติของการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมซึ่งอาจดำเนินการโดยสถาบันต่างๆในสังคม ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจเชิงการศึกษา ของผู้เรียนอย่างประหยัด และสอดคล้องกับปัญหาสภาพแวดล้อมหลักสูตรระยะสั้นยืดหยุ่นได้จบได้ในตัวเองใช้เวลาศึกษาล้น ”

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2526) ให้ความหมายของการศึกษานอกโรงเรียนว่า “ การศึกษาที่ไม่มีรูปแบบแน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน โดยยึดแนวคิดที่ว่า การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิด รู้จักการตัดสินใจ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยเหลือตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีอิสระภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ”

การศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538) หมายถึง “กระบวนการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมายรูปแบบและเนื้อหาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลกลุ่มต่างๆในสังคมทั้งกลุ่มที่ด้อยโอกาสขาดโอกาสและพลาดโอกาสจากการศึกษาในโรงเรียน ”

สรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยกำหนดหลักสูตร รูปแบบ การเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการและปัญหาของบุคคลทุกกลุ่ม ทุกพื้นที่ ที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งอาจจัดโดยหน่วยงานทางการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนั้น ศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัดจึงเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่เด็กด้อยโอกาส ในชุมชนแออัดของกรุงเทพมหานคร อีกรูปแบบหนึ่ง

การที่จะทำให้เด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาทางร่างกายอย่างครบถ้วนนั้นส่วนหนึ่งย่อมขึ้นกับบุคคลที่สำคัญ คือครูพี่เลี้ยง

ตอนที่ 4 ครูพี่เลี้ยงและการฝึกอบรม

ประเทศไทยมีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดทั้งสิ้น จำนวน 3,475 แห่ง มีครูพี่เลี้ยง 8,936 คน นักเรียน 192,845 คน สำหรับในกรุงเทพมหานคร มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 35 แห่ง ครูพี่เลี้ยง 172 คน มีนักเรียนอยู่ในความดูแล 4,779 คน (กรมการศาสนา, 2539) ครูพี่เลี้ยงอาจเป็นพระภิกษุหรือประชาชนในชุมชนใกล้เคียงกับวัดไม่จำกัดเพศ อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์และมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจิตใจรักเด็กและสนใจเข้ามาทำงานในศูนย์ฯ

การคัดเลือกครูพี่เลี้ยงที่มีคุณสมบัติ ตามหลักเกณฑ์ของกรมการศาสนา เป็นเพียงองค์ประกอบขั้นพื้นฐานในการพิจารณารับสมัครเข้ามาดูแลเด็ก อีกส่วนหนึ่ง ที่สำคัญและสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาครูพี่เลี้ยงให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ ความชำนาญและมีทัศนคติที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ คือ การฝึกอบรม

เคอ็ววัลย์ ลิมอภิชาติ (2531) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมและการพัฒนาไว้ว่า การฝึกอบรมและการพัฒนา คือกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning) เฉพาะอย่างของบุคคล เพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะ หรือ ความชำนาญ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) อันเหมาะสม จนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม และทัศนคติของพนักงานในทางที่ดีขึ้น การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีช่วยป้องกันปัญหาและปรับปรุงคุณภาพงานให้ดีขึ้นเพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงาน ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและใช้ขีดความสามารถของเขาอย่างเต็มที่

ทองฟู ชินะโชติ (2531) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรม ว่าเป็นกระบวนการเพิ่มความรู้ ทักษะ และพัฒนาฝีมือในการทำงาน สมรรถนะของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง ตลอดจน เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ของพนักงานในทางที่ดีขึ้นการฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีช่วยป้องกันปัญหาและปรับปรุงคุณภาพงานให้ดีขึ้น เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และใช้ขีดความสามารถของเขาอย่างเต็มที่

จากแนวความคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการขององค์กร เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลให้สามารถนำประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้รับไปใช้แก้ปัญหาการดำเนินงานที่อยู่ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร

ดังนั้น การฝึกอบรม จึงเป็นกิจกรรมที่จำเป็นอย่างหนึ่งในการพัฒนานุคลากร เพราะการสรรหาและคัดเลือกบุคคลเข้ามาบรรจุเพื่อทำงาน นั้น เป็นการสรรหาและคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้อย่างกว้างๆ ดังนั้น เมื่อได้คัดเลือกบุคคลเข้ามาปฏิบัติงานแล้วจำเป็นต้องให้การฝึกอบรม

ด้วยความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรมที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทัศนคติและแก้ไขปัญหาคาราคาเผลนครูที่เล็งเห็นในช่วงระยะเวลานั้น กองศาสนศึกษา กรมการศาสนาได้จัดฝึกอบรมครูที่เลี้ยงขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2520 โดยแยกจัดฝึกอบรมครูที่เลี้ยงของศูนย์ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกันในพื้นที่ต่างๆ มาโดยตลอดและใช้ครูของสถานศึกษาในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นวิทยากรฝึกอบรมและจัดฝึกอบรมครั้งล่าสุดเมื่อปี 2538 กระทรวง

ศึกษาศึกษาได้มอบหมายให้สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏและกรมการศาสนา จัดฝึกอบรม ครูพี่เลี้ยงขึ้น โดยกำหนดให้สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ 12 แห่ง ที่เป็นที่ตั้งศูนย์ฯ จัดฝึกอบรมและให้บุคลากรของสถาบันราชภัฏเป็นวิทยากรฝึกอบรม ระหว่าง เดือนมิถุนายนถึง เดือนกรกฎาคม 2538 ใช้เวลาฝึกอบรม 10 วัน มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 3,000 คน อบรมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติในช่วงกลางวันและกลางคืน มีเนื้อหาหลักสูตร 7 เนื้อหา ได้แก่ การศึกษาปฐมวัยและความรู้เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย การจัดประสบการณ์และกิจกรรมประจำวันผลิตสื่อและการใช้สื่อ สุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านศูนย์และวัด กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และการศึกษานอกสถานที่ ภายหลังการฝึกอบรมสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏและกรมการศาสนาได้ติดตามผลการฝึกอบรมปรากฏว่า ครูพี่เลี้ยงส่วนมากจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายได้ไม่ครบทุกกิจกรรมจัดได้โดยเฉลี่ยจาก 5 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 37.65 แยกเป็นกิจกรรมพัฒนาากล้ามเนื้อใหญ่จัดได้ ร้อยละ 41.71 กิจกรรมพัฒนาากล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัส ร้อยละ 18.38 กิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระ ร้อยละ 31.16 กิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติงานในการรักษาความสะอาด ร้อยละ 39.42 และการฝึกเด็กให้ดูแลเครื่องใช้และปฏิบัติกิจวัตรประจำวันร้อยละ 57.60 (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏและกรมการศาสนา, 2538)

สรุปได้ว่าการฝึกอบรมของสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏและกรมการศาสนา เป็นการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมให้แก่ ครูพี่เลี้ยงได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัส กิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระ กิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติงานในการรักษาความสะอาด ซึ่งครูพี่เลี้ยงยังไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมเหล่านั้นให้ครบได้

การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกายอย่างครบถ้วนนั้น ครูพี่เลี้ยงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนและถูกต้องจึงจะทำให้ครูพี่เลี้ยงจัดกิจกรรมให้แก่เด็กได้

ตอนที่ 5 หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาการเด็ก

การจัดกิจกรรมพัฒนาการที่ดี จะต้องอาศัยหลักการจัดกิจกรรมที่สัมพันธ์ สอดคล้องกับวัยของเด็กจึงจะทำให้เด็กมีพัฒนาการครบถ้วน แนวคิดเกี่ยวกับหลักการจัด กิจกรรมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน วาซี ทองสวัสดิ์ (2533) ได้เสนอหลักการจัดกิจกรรมไว้ ดังนี้

1. ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยต้องคำนึงถึงพัฒนาการ และจิตวิทยาของเด็กในวัย นี้เป็นสำคัญกล่าวคือ กิจกรรมที่จัดต้องสอดคล้องกับความต้องการของเด็กเป็นที่น่าสนใจ และเหมาะสมกับความสามารถของเด็ก

2. จัดให้มีทั้งกิจกรรมสงบเคลื่อนไหวและออกกำลัง เช่น การฟังนิทาน การนั่ง สันทนาการ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมเคลื่อนไหว และออกกำลังกายนั้น ส่วนมากได้แก่ การทำ กิจกรรมประเภทเคลื่อนไหวและจังหวะ การทำท่าประกอบเพลง การเล่นเครื่องเล่นสนาม เป็นต้นการจัดเช่นนี้เพื่อให้เด็กมีโอกาสสนุกสนานกระโดดโลดเต้นถ้ามีเฉพาะกิจกรรม ประเภทนี้เพียงอย่างเดียวเด็กจะเหนื่อยหงุดหงิดเกราะได้ การจัดกิจกรรมสงบจะเป็นโอกาสให้ เด็กได้พักไปในตัว

3. จัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก การจัดกิจกรรมต่างๆ ต้องคำนึงถึง ความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ เช่น กิจกรรมการเล่นเด็กจะทำได้นาน หากเป็นกิจกรรมที่ ต้องนั่งฟังครูพูดหรือกิจกรรมที่ต้องออกกำลังแล้ว จะต้องจัดในช่วงเวลาสั้นกิจกรรมที่ครู สนทนากับเด็กต้องใช้เวลาไม่เกิน 15-20 นาที

4. เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำเป็นรายบุคคลให้มากที่สุด ตามหลักแล้วจะใช้เวลา มากถึงร้อยละ 75 ของกิจกรรมทั้งหมด เช่น กิจกรรมศิลปะศึกษา กิจกรรมการเล่น และ กิจกรรม เคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นต้น

พัฒนา ชัชพงศ์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงขอบข่ายของกิจกรรมเพื่อส่งเสริม พัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก ซึ่งจะเป็นการปูพื้นฐานที่จำเป็นในการเรียนรู้ โดยให้ข้อเสนอ และลักษณะของประสบการณ์และกิจกรรม ดังนี้

1. เนื่องจากเด็กมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันทุกคน จึงควรจัดกิจกรรมที่เปิด กว้างให้เด็กได้ทำตามความสามารถของตน เช่น การวาดภาพ การปั้น การฉีก ตัดปะ เป็นต้น

2. กิจกรรมควรมีหลายๆ รูปแบบ เช่น การทดลอง การพาไปทัศนศึกษา และการศึกษาด้วยตนเอง

3. กิจกรรมควรจัดให้มีความสมดุล เพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาในด้านต่างๆ ให้เท่าเทียมกัน

อารี สันทนต์ ประธานอำนวยการสถาบันพัฒนาเด็กไทยไฟร์เบล ได้เสนอแนะหลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายว่าเด็กไม่ใช่ผู้ใหญ่ตัวเล็กๆ เด็กจะเริ่มเรียนรู้จากการสัมผัสทั้ง 5 การสอนเด็กก่อนวัยเรียนจึงต้องให้ความรัก โรงเรียนต้องเหมือนบ้าน เด็กวัย 3-6 ขวบ เป็นวัยที่เรียนรู้จากการเล่น การเคลื่อนไหว ให้เด็กมีพัฒนาการทางกล้ามเนื้อ เช่น กิจกรรมตัดกระดาษ ปั้น ชีดเขียน ฝึกวาดอย่างเสรี (กรมวิชาการ, 2539)

เวทวิชากา (2538) ได้ชี้แนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายว่า ครูจะต้องฝึกให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายอย่างคล่องแคล่ว ไม่ว่าจะเป็นการเดิน การวิ่ง กระโดดสามารถใช้มือรับสิ่งของ ตัดกระดาษ พับกระดาษ วาดภาพ ใช้เชือกร้อยวัสดุต่างๆ และต้องฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตัวเองในเรื่องทำความสะอาด รับประทานอาหาร แต่งตัว โดยฝึกผ่านกิจกรรมการเล่นต่างๆ ซึ่งกิจกรรมหลักจะมีกิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง เกมการศึกษา และกิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2538) ได้เสนอหลักการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาจะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงเกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ แต่ทุกคนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรจัดกิจกรรมหลายประเภทที่เหมาะสมกับวัย ให้เด็กได้มีโอกาสเลือกตามความสนใจและความสามารถ

2. กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งกิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นรายบุคคลกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ควรเปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองตามความเหมาะสม

3. กิจกรรมที่จัดควรให้โอกาสเด็กได้เล่นทั้งในร่มและกลางแจ้งมีทั้งกิจกรรมที่ต้องใช้กำลังและไม่ใช้กำลังอย่างได้สัดส่วน และมีเวลาให้เด็กได้พักผ่อนด้วย

4. จัดระยะเวลาในการทำกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และความสนใจของเด็ก เช่น

วัย 3 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที

วัย 4 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 12 นาที

วัย 5 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 15 นาที

5. กิจกรรมต่างๆ ควรมีวัสดุอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ให้เด็กได้มีโอกาสสังเกต สัมผัส สืบรวจ ค้นคว้าทดลองแก้ปัญหาด้วยตนเองและมีการปฏิสัมพันธ์กับเด็กและผู้ใหญ่ ครูเป็นผู้จัดเตรียมหาสื่อให้ คอยสังเกตตั้งคำถามและให้ข้อเสนอแนะ

จากแนวคิด และหลักการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กที่เหมาะสม ดังกล่าว
กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2538) จึงได้กำหนดตารางกิจกรรมประจำวันไว้โดย
ประมาณ ดังนี้

08.00-08.30 น.	รับเด็ก
08.30-08.45 น.	เคารพธงชาติ สวดมนต์
08.45-09.00 น.	ตรวจสุขภาพ ไปห้องน้ำ
09.00-09.20 น.	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.20-10.20 น.	กิจกรรมสร้างสรรค์และกิจกรรมเสรี
10.30-10.45 น.	กิจกรรมเสริมประสบการณ์ (กิจกรรมในวงกลม)
10.45-11.30 น.	กิจกรรมกลางแจ้ง
11.30-12.00 น.	พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)
12.00-13.00 น.	นอนพักผ่อน
13.00-13.20 น.	เก็บที่นอน ล้างหน้า
13.20-14.20 น.	พัก (ของว่างบ่าย)
14.20-14.50 น.	เกมการศึกษา
14.50-15.00 น.	เตรียมตัวกลับบ้าน

สรุปได้ว่า หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ที่จะส่งผลให้เด็กมีการพัฒนาทางร่างกายอย่างครบถ้วน ตามอายุนั้น ครูที่เลี้ยงจะต้องคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญให้เด็กมีโอกาสเล่นกิจกรรมตามความสนใจ จัดเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ ทั้งในร่มและกลางแจ้งยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับเวลาเหตุการณ์และสถานที่ และควรแบ่งเวลาไว้ให้เด็กพักผ่อนด้วย

จากที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการส่งเสริมการพัฒนาทางร่างกาย ด้วยการให้เด็กออกกำลังกาย เล่นกีฬา มีการเติบโตทั้งน้ำหนักและส่วนสูงตามระดับอายุ และนักศึกษาก็ได้สนับสนุนเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่ากิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กได้ใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆของร่างกาย และได้แสดงออกตามความสามารถจะทำให้เด็กมีการพัฒนาทางร่างกายอย่างครบถ้วนตามวัย

หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาการเด็ก เป็นหลักการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน โดยรวมซึ่งสามารถนำมาใช้จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานได้ แต่สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่สามารถช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาทางร่างกายอย่างเต็มความสามารถคือ กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย

ตอนที่ 6 กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้กำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์ ระดับก่อนประถมศึกษา (2538) และแนวการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน ระดับก่อนประถมศึกษา (2538) ไว้ในรูปของกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย 6 กิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรมเสรี ได้แก่กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอย่างอิสระตามมุมต่างๆ ที่จัดไว้ภายในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมบ้าน มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติ มุมหนังสือ เป็นต้น มุมต่างๆ เหล่านี้ทำให้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรี

2. กิจกรรมสร้างสรรค์ได้แก่กิจกรรมการวาดภาพระบายสี พิมพ์ภาพ ปั้น ฉีก ตัดปะ การประดิษฐ์ เป็นต้น ครูอาจเลือกจัดต่างๆ กัน วันละ 2-3 กิจกรรมทุกวัน ให้เด็กได้มีโอกาสเลือกทำตามความสนใจ โดยครูจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนให้เด็กเล่น

3. เกมการศึกษา ได้แก่การเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา การคิดของเด็ก ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อเล็กประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา มีกฎ กติกาต่างๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเป็นกลุ่มได้ เกมการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ ต่อภาพเหมือน หรือ โดมิโน ลอตโต ภาพตัดต่อ เกมต่อตามแบบ เกมร้อยลูกปัดตามแบบ ฯลฯ เกมการศึกษาที่กล่าวมาช่วยให้เด็กรู้จักสังเกตคิดหาเหตุผลและเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ ระยะ

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ ได้แก่ กิจกรรมที่อยู่ในวงกลมเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ซึ่งจัดให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิด และปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยจัดในลักษณะต่างๆ เช่น สนทนา นิทาน สาธิต ทดลอง ทัศนศึกษา ประกอบอาหาร หรือเชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก

5. กิจกรรมกลางแจ้ง ได้แก่ การเล่นเครื่องเล่นสนาม เล่นของเล่นประเภทลาก เ็น รูง เล่นทราย เล่นน้ำ ถีบจักรยานสามล้อ เคลื่อนไหวข้ามสิ่งกีดขวางอย่างง่ายและเกมต่างๆ การละเล่นพื้นเมือง การเล่นกลางแจ้งนี้เป็นการตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็กช่วยให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง อารมณ์ดี จิตใจเบิกบาน สดชื่นแจ่มใส มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้รู้บทบาทของการเล่นและการอยู่ร่วมกัน

6. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ ได้แก่ กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงหรือคำสั่งส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์จังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ ได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะเหล็ก รำมะนา กลอง ฯลฯ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะอาจนำคำคล้องจอง การร้องเพลง การเคลื่อนไหว การเต้น การเล่นเครื่องดนตรีง่ายๆ มาประกอบในการทำกิจกรรม และก่อนจบควรมีช่วงเวลาให้เด็กได้พัก่อน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เด็กก่อนวัยเรียนได้พัฒนาทางร่างกายจากการเล่นผ่านทางกิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ เกมการศึกษา กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้งและกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เด็กได้ใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างเต็มความสามารถและอิสระผ่านทางกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม ดังกล่าว โดยครูเป็นผู้ดูแล แนะนำให้เด็กเล่น

สรุปได้ว่า การส่งเสริมพัฒนาทางร่างกายของเด็กด้อยโอกาสในวัด ของ กรุงเทพมหานคร นั้น ควรจัดในลักษณะการเล่นผ่านทางกิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ เกมการศึกษา กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเคลื่อนไหวและ จังหวะ โดยครูที่เลี้ยงจะต้องมีความรู้และเข้าใจในหลักการ เนื้อหา จุดมุ่งหมาย และวิธีจัด ตามที่กรมวิชาการกำหนด จึงจะทำให้ครูที่เลี้ยงจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาทางร่างกายให้แก่ เด็กได้ครบถ้วนตามสมควรแก่วัย

จะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมของสำนักงานสภาพัฒนาการศึษาและกรมการศาสนา เป็นการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของครูที่เลี้ยง ทำให้ครูที่เลี้ยงมีความรู้เพิ่มขึ้น ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าครูที่เลี้ยงจะมีความรู้เพิ่มขึ้น หากครูที่เลี้ยงไม่นำความรู้ ที่มีอยู่ไปปฏิบัติให้แก่เด็กแล้ว เด็กๆเหล่านั้น ก็จะไม่มีโอกาสที่จะได้รับการส่งเสริมพัฒนา ทางร่างกายอย่างแน่นอน

สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่ง ที่จะช่วยให้ครูที่เลี้ยง นำความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนา ทางร่างกายไปปฏิบัติให้แก่เด็กได้ คือ ทักษะคดี

ตอนที่ 7 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะคดี และการปฏิบัติ

ในการจัดกิจกรรมการศึกษาทุกประเภท มีหลายแนวคิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ใน การจัดแต่สำหรับแนวคิดทางการศึกษา มาร์วิน อี ชอร์ และ แจ็ค เอ็มไรท์ (Marvin E. Show and Jack M. Wright, 1967) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติไว้สรุปได้ดังนี้

1. เจตคติเป็นผลจากการที่บุคคลประเมินมโนคติ เกี่ยวกับลักษณะของสิ่งเร้า แล้วแปรเปลี่ยนมาเป็นความรู้สึกภายในที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการที่จะแสดงพฤติกรรม
2. เจตคติ นั้นจะถูกแปลความหมายให้แปรค่าได้ ทั้งในด้านคุณภาพและความ เข้มโดยจะครอบคลุมช่วงของเจตคติในด้านบวกไปจนถึงในด้านลบ
3. เจตคติเป็นสิ่งที่เกินจากการเรียนรู้มากกว่าที่จะมีมาตั้งแต่กำเนิด หรือเป็นผล มาจากการพัฒนาโครงสร้างของร่างกายและวุฒิภาวะ
4. เจตคติเกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าเฉพาะอย่างทางสังคม

5. เจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าที่เป็นกลุ่มเดียวกัน อาจมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งอาจก่อรูปขึ้นเป็นเจตคติเฉพาะบุคคลต่อสิ่งเร้าเหล่านั้น

6. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจะมีความคงที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก เจตคติเกิดได้ 2 ลักษณะ คือ

6.1 เจตคติทางบวก (Positive) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วย อาจทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้หรืออยากเข้าใกล้สิ่งนั้น

6.2 เจตคติทางลบ (Negative) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในลักษณะของความไม่พึงพอใจไม่เห็นด้วยอาจทำให้บุคคลเกิดความเบือนหน้ายั้งขัง หรือต้องการหนี ใหห่างสิ่งนั้น

เออรอน ควิน ซาเทน (Aaron Quinn Sartain, 1973) กล่าวถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น คน สิ่งของ แม้กระทั่งสิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างความมีเสรีภาพ หรือพระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น
2. เจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมมีทิศทาง คือ เจตคติที่เป็นไปในทางบวก หรือลบ และมีความเข้มข้น คือ ระดับความชอบหรือไม่ชอบมากน้อยแตกต่างกันออกไป
3. เจตคติเป็นแนวโน้มในการแสดงออกของบุคคลในทางที่ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ธีระพร อูวรรณโณ (2528) กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติว่า มี 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านปัญญา (cognitive component) หมายถึงความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อที่หมายของทัศนคติ (attitude object) ซึ่งเดิมผู้ใช้องค์ประกอบนี้ในความหมายของการเรียนรู้ การคิด ความเชื่อ ตลอดจนข้อสันเทศทั่วไปเกี่ยวกับที่หมายของทัศนคติและองค์ประกอบนี้จะต้องมีลักษณะทางด้านดีหรือเลว ประโยชน์หรือโทษไม่ใช่ข้อเท็จจริงตามปกติ

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (affective component) หมายถึง ความรู้สึก ชอบหรือไม่ชอบ หรือทำที่ที่ดี ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อที่หมายของทัศนคติ และความรู้สึกของบุคคลย่อมมีลักษณะที่มีทิศทางสอดคล้องกับทิศทางขององค์ประกอบแรก กล่าวคือถ้าบุคคล

มีความเชื่อว่าสิ่งใดมีประโยชน์บุคคลนั้น ก็จะชอบและพอใจในสิ่งนั้น แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีความเชื่อว่าสิ่งนั้นมีโทษก็จะไม่ชอบหรือไม่พอใจกับสิ่งนั้น เป็นต้น

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (behavioral component) แนวโน้มหรือความพร้อมที่บุคคลจะปฏิบัติต่อที่หมายของทัศนคติ

สุชา จันทร์โอม (2533) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของทัศนคติ ไว้ 3 ประการ

1. Cognitive component เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้สึก หรือความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากบุคคลมีความรู้สึกหรือเชื่อว่าสิ่งใดดี ก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้าม หากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดี ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. Feeling Component เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกของบุคคล ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอยู่ด้วย นั่นคือหากบุคคลมีความรู้สึกรักหรือชอบพอบุคคลใด หรือสิ่งใด ก็จะช่วยให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อบุคคลนั้นไปด้วย แต่หากมีความรู้สึกเกลียดหรือโกรธบุคคลใด สิ่งใด ก็จะทำให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้น

3. Action tendency Component เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล คือ ความโน้มเอียงที่บุคคลจะแสดงตอบโต้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งออกมาพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมานั้นเกิดจากความรู้และความรู้สึกที่เขามีอยู่เกี่ยวกับวัตถุ เหตุการณ์ หรือบุคคลนั้นๆ นั้นเอง

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของทัศนคติ ว่า

1. องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญา (cognitive component) ได้แก่ความคิด ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มนุษย์ใช้ในการคิด

2. องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก (affective component) เป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ซึ่งเป็นตัวเร้าความคิด ถ้าบุคคลมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แสดงว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกในด้านบวก (Positive) ถ้าบุคคลมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แสดงว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกทางลบ (Negative)

3. องค์ประกอบด้านปฏิบัติ (behavioral component) เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มในการปฏิบัติ หรือถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมจะเกิดปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ทักษะที่มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ องค์ประกอบด้าน ความรู้ ด้านความรู้สึก และองค์ประกอบของความพร้อมที่มีต่อที่หมาย แต่ละด้านมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันจนอาจกล่าวได้ว่า ทักษะความเป็นที่มาของพฤติกรรม หรือการปฏิบัติของบุคคล

ข้อสรุปดังกล่าวทำให้เห็นว่า การที่บุคคลจะปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ได้มากหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นๆ และการที่ครูที่เลี้ยงยังไม่สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายให้ครบทุกกิจกรรมนั้น อาจมีสาเหตุมาจากครูที่เลี้ยงมีความรู้และทัศนคติต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกายในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรม จึงเป็นเหตุ ให้ครูที่เลี้ยงจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาทางร่างกายได้ไม่ครบ ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคขัดขวางการเจริญเติบโตของเด็กด้วยโอกาส จึงเป็นปัญหาที่น่าจะท้าวใจเรื่องการศึกษาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของครูที่เลี้ยงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกาย ในศูนย์อบรมเด็กด้วยโอกาสในวัด เพื่อจะได้ทราบว่าครูที่เลี้ยงมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกาย มาก หรือน้อยเพียงใด และจะได้ข้อมูลไว้สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาของครูที่เลี้ยงในโอกาสต่อไป

ตอนที่ 8 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานสถาบันราชภัฏร่วมกับกรมการศาสนา (2538) ได้ทำการประเมินผลการฝึกอบรมครูที่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จำนวน 2500 คน พบว่า ครูที่เลี้ยงส่วนมากเป็นเพศหญิงมีอายุระหว่าง 20-30 ปี ความรู้พื้นฐานระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังจากที่ได้ติดตามนิเทศแก้ไขแล้วปรากฏว่าครูที่เลี้ยงยังขาดความรู้ความเข้าใจและขาดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย โดยรวมเฉลี่ยจาก 5 กิจกรรม จัดได้เพียงร้อยละ 37.65 แยกเป็นกิจกรรมส่งเสริมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ร้อยละ 41.71 กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัส ร้อยละ 18.38 กิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระ ร้อยละ 31.16 กิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติงานในการรักษาความสะอาด ร้อยละ 39.42 และการฝึกให้เด็กปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน จัดได้ร้อยละ 57.60

รัฐดาว พิศาลพงษ์ (2534) ศึกษาเรื่อง “ การดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ สังกัดกรมการศาสนา ” พบว่า ครูพี่เลี้ยงส่วนมากมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เกือบทุกศูนย์ฯ มีนโยบายสำคัญ คือ การเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ ให้เด็กปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กเพื่อให้เด็กมีสุขภาพอนามัยดีมากกว่าครึ่งสอนอ่านสอนเขียนให้แก่เด็ก และบางแห่ง ยังไม่เข้าใจการจัดประสบการณ์เตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ปัญหาที่พบเป็นปัญหาด้านปริมาณและคุณภาพบางแห่งสถานที่ไม่เหมาะสมของเล่นและเครื่องเล่นสนามไม่เพียงพอ วัสดุ คุรุภัณฑ์ขาด ผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการ

บุญยารัตน์ อ่อนน้อมพันธุ์ (2536) ศึกษาเรื่อง “ บทบาทห้องสมุดของเล่นในสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีความพร้อมทางภาษาของเด็กปฐมวัยและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและเด็กปฐมวัย ” พบว่า หลังการทดลองเด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมห้องสมุดของเล่นมีความพร้อมทางภาษาสูงขึ้น ผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมห้องสมุดของเล่นมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กเพิ่มขึ้นและต้องการกิจกรรมการให้ความรู้ และความต้องการการใช้บริการห้องสมุดของเล่น หนังสือภาพที่มีบทสนทนาสั้นๆ เกี่ยวกับสัตว์ และของเล่นประเภทอุปกรณ์ที่ใช้ในการออกกำลังกาย เกมการศึกษาและเครื่องเล่นสัมผัสผู้ถูกเยี่ยมมากที่สุด

พวงรัตน์ รอดมณี (2534) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ เรื่องการปฏิบัติของผู้ดูแลเด็กในการสร้างสุขนิสัยให้แก่เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกรมพัฒนาชุมชน ” พบว่า การปฏิบัติของผู้ดูแลในรายการที่ทำประจำ คือ พฤติกรรมการรักษาความสะอาดของร่างกายและเครื่องแต่งกาย ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการสร้างสุขนิสัยให้แก่เด็กปฐมวัย พบว่า ยังคงเป็นปัญหาทั้งผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองรวมทั้งปัญหาการขาดแคลนน้ำและงบประมาณ โดยทั่วไปปัญหาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง

ทัศนดาว ลออโรจน์วงศ์ (2532) ได้ศึกษาเรื่อง “ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ” พบว่า มีปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ดูแล คือ ปัจจัยด้านสภาพของสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่การศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ ค่าตอบแทนที่ได้รับและรายได้จากการประกอบอาชีพ รอง ปัจจัยด้านการสนับสนุนซึ่งได้แก่การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จาก

กรรมการพัฒนาเด็กผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่นและปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม ซึ่งได้แก่ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ระดับความคาดหวังในประโยชน์ที่จะได้รับและโอกาสในการ เข้าประกวดผู้ดูแลเด็กที่มีผลต่อการปฏิบัติงานดีเด่นระดับจังหวัด ส่วนปัญหาในการปฏิบัติงาน ของผู้ดูแลเด็กส่วนมากไม่เคยผ่านการฝึกอบรมและการปฏิบัติงานของผู้ดูแลยังไม่เต็มที่ นัก มีอุปกรณ์การเรียนการสอนและเครื่องเล่นไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณ ผู้ดูแลลาออก บ่อยผู้ปกครองยากจนไม่มีเงินจ่ายค่าตอบแทน ไม่มีอาหารกลางวันให้เด็กนำมารับประทาน และไม่มีเสื้อผ้าใส่มาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2536) ได้ ติดตามประเมินผลโครงการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตาม ประเมินผลด้านต่างๆได้แก่ความจำเป็นและความเหมาะสมของโครงการ ความพร้อมของ การดำเนินงานในด้านแนวการจัดประสบการณ์ การบริหารและการประสานงาน การจัด บุคลากร สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ และผลการดำเนินงาน ของโครงการในด้านการขยายโอกาสในการได้รับบริการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กก่อนวัย เรียน คุณภาพของผลการดำเนินงานและผลกระทบของโครงการโดยรวมจากตัวอย่างที่ ศึกษาแนวกว้าง ลึก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในแนวกว้างได้ทำการรวบรวมข้อมูล โดยใช้ แบบสอบถามและแบบสำรวจจากศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดทั่วประเทศ ในปีการศึกษา 2536 จำนวน 1,648 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 72.75 ของศูนย์ทั้งหมด ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา แนวลึก ทำการรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์รวมทั้งทดสอบความ พร้อมของนักเรียนในศูนย์ที่อยู่ในเขตการศึกษาทุกภาคของประเทศ จำนวน 26 ศูนย์

ผลการติดตามประเมินผล พบว่า โครงการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดของ กรมการศาสนาเป็นโครงการที่ช่วยพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนทั้งในเขตเมืองและชนบท ให้มี โอกาสได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น ส่วนในด้านความพร้อมของการดำเนินงานโครงการ พบว่า ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดยังไม่มีแนวการจัดประสบการณ์ที่ใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับด้านการบริหารนั้นขณะที่ประเมินผลยังไม่มีมีการกระจาย อำนาจการบริหารจัดการไปสู่ส่วนภูมิภาค จึงทำให้ศูนย์ได้รับงบประมาณที่กรมการ ศาสนาจัดสรรให้ล่าช้ามาก นอกจากนั้นยังมีศูนย์ส่วนหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 23 ของศูนย์ใน กลุ่มตัวอย่างไม่มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกกรมการศาสนา ส่วนบุคลากร

ในศูนย์ได้แก่ผู้อำนวยการศูนย์และครูที่เลี้ยงมีทั้งพระภิกษุ และฆราวาส ศูนย์ส่วนใหญ่มีบุคลากรเพียงพอแต่มีคุณภาพการศึกษาค่อนข้างต่ำ (ประถมศึกษาปีที่ 4 - ประถมศึกษาปีที่ 6) ยังไม่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการสอนเด็กก่อนวัยเรียนและถึงแม้เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนแต่ขาดทักษะในการผลิตสื่อ การใช้สื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีฐานะเป็นลูกจ้าง มีครูส่วนหนึ่งนอกจากจะได้รับค่าตอบแทนจากกรมการศาสนาแล้วยังได้รับจากหน่วยงานสังกัดอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความซ้ำซ้อนของพื้นที่ที่ให้บริการ จึงทำให้นักเรียนในโครงการของแต่ละจังหวัดไม่เป็นไปตามเป้าหมาย มีการรวมนักเรียนเข้าด้วยกันโดยใช้ครูผู้สอนของศูนย์ ผู้อำนวยการส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 92.90 ระบุว่ามีสื่อและอุปกรณ์ไม่เพียงพอ สำหรับอาคารสถานที่และห้องเรียนของศูนย์ ส่วนใหญ่เหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน อย่างไรก็ตามการที่ศูนย์ใช้ศาลาการเปรียญเป็นอาคารเรียน หรือห้องเรียนเมื่อวัดมีกิจกรรมทางศาสนานักเรียนก็ต้องหยุดเรียน ต้องใช้ห้องเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งตั้งอยู่ในวัดเดียวกัน ส่วนด้านงบประมาณพบว่ามีความล่าช้าในการเบิกจ่าย

ในด้านการดำเนินงานโครงการพบว่า มีการขยายปริมาณศูนย์และจำนวนนักเรียนได้เกินเป้าหมาย ส่วนด้านคุณภาพของผลการดำเนินงานโครงการ โดยพิจารณาจากผลการเตรียมความพร้อมของนักเรียนในโครงการ พบว่าเด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย (กล้ามเนื้อใหญ่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์สมควรได้รับการพัฒนาโดยด่วน ทั้งในด้านสติปัญญา กล้ามเนื้อเล็ก อารมณ์จิตใจ และสังคม ตามลำดับ

สำหรับผลกระทบของโครงการพบว่า เป็นโครงการที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครองวัดและชุมชนรวมทั้งแบ่งเบาภาระของบิดามารดาผู้ปกครองในการเลี้ยงดูเด็กให้มีโอกาสไปประกอบอาชีพให้กับครอบครัว รวมทั้งเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีในวัดให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2536) ได้ศึกษารายงานเรื่อง "การประเมินผลเรื่องโครงการส่งเสริมศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ประจำปี 2538 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความพร้อมในการดำเนินงานด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากร ประเมินผลการดำเนินงานหรือกิจกรรมโครงการตลอดจนปัญหา

อุปสรรค ประเมินประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ และ นำผลไปใช้เขียนเป็นแนวในการพัฒนางานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งผู้ประเมินสร้าง เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด

กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง เก็บข้อมูลทางไปรษณีย์ โดยสุ่มตัวอย่างตามเขตการศึกษาจำนวน 12 เขต ในศูนย์ที่เปิดสอนในปี 2536 กลุ่มตัวอย่าง รัชยะ 10 จำนวน 225 ศูนย์ และในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ คัดเลือกจาก จังหวัดตามสภาพภูมิศาสตร์ จำนวน 10 จังหวัด คือ นครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี เชียงใหม่ ลำปาง พะเยา ตรัง สงขลา นครศรีธรรมราช และนราธิวาส โดยสัมภาษณ์จังหวัดละ 3 ศูนย์ รวม 30 ศูนย์ วิเคราะห์ ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่ามัธยฐานเลขคณิต

การประเมินผลมีดังนี้

ก. ผู้บริหารหรือครูผู้สอน

สภาพทั่วไป

1. ผู้บริหาร หรือครูผู้สอนของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ส่วนใหญ่มีอายุ ระหว่าง 30-35 ปี โดยมีวิทยฐานะทางด้านสามัญศึกษาในระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอน ปลาย ส่วนใหญ่งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ จึงแก้ไขปัญหาด้วยการดำเนินงานตาม งบประมาณที่ได้รับ ส่วนด้านอาคารสถานที่ สภาพอาคารดีที่อยู่ในสภาพปานกลาง อาคาร ไม้และโรงเรียนมีสภาพชำรุดทรุดโทรมควรปรับปรุงซึ่งไม่เพียงพอแก่การจัดการเรียนการสอน วิธีวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใช้วิธีการซักถามและความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ เป็นการนำเด็กมารับการอบรมในศูนย์นี้เป็นการแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดู เด็ก

2. ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้บริหารและครูผู้สอนส่วนใหญ่ประสบ คือด้านบุคลากร ขาดประสบการณ์และความรู้ ความชำนาญในเทคนิคการสอนต่างๆ ด้านการจัดการ คือมี การ จัดการศึกษาไม่สะดวกเพราะไม่สะดวกเรื่องสถานที่ต้องใช้กฎพระ ด้านงบประมาณ คือ ขาดงบประมาณในการดำเนินงานของศูนย์และด้านวัสดุอุปกรณ์ คือ มีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กและไม่มีปัจจัยในการจัดซื้อ

3. ข้อเสนอแนะของผู้บริหารหรือครูผู้สอน

สำหรับปัญหาหรือข้อเสนอแนะของครูผู้สอนส่วนใหญ่ในด้านบุคลากร คือ ควรให้ การศึกษาอบรมบุคลากรให้มีความรู้และประสบการณ์ให้มากยิ่งขึ้น ด้านการจัดซื้อ คือควร

ให้มีการเสนอแนะเกี่ยวกับ การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นกว่าเดิม และด้านงบประมาณ คือควรปรับปรุงในด้านงบประมาณให้มากขึ้น เพื่อครูที่เลี้ยงจะได้รับค่าตอบแทนเพียงพอ

ข. ผู้ปกครอง

ผู้ปกครองของเด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดสวนใหญ่เป็น บิดา มารดา จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่ำกว่า 5 คน มีรายได้มากกว่า 4,000 บาท สาเหตุที่นำมาเข้ารับการอบรมในศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์เพราะต้องการให้เด็กได้เตรียมความพร้อมในการนำเด็กเข้าเรียน ไม่มีการเสียค่าใช้จ่ายและความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ การนำเด็กมารับการอบรมในศูนย์นี้เป็นการแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในการเลี้ยงดูเด็กให้ผู้ปกครองสามารถไปใช้เวลาไปประกอบอาชีพ

จันทร์กฤษณา สุขสวัสดิ์ (2535) ได้ทำการวิจัยผลการใช้ชุดการฝึกอบรมสำหรับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมพัฒนาการประสานกันของตากับมือให้กับเด็กปฐมวัย การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทดลองใช้ชุดการฝึก จำนวน 15 ชุด สำหรับให้ผู้ปกครองนำไปฝึกเด็กที่บ้าน และสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. แบบทดสอบความสามารถในการประสานมือกับตาให้กับเด็กปฐมวัย จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีระดับความยากระหว่าง 25-28 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 25-1 และค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยง เท่ากับ .87

2. แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการทดลองใช้ชุดการฝึกจำนวน 13 ข้อ ตัวอย่างประชากรเป็นผู้ปกครองนักเรียนอายุ 3-5 ปี จำนวน 15 คน และนักเรียนจำนวน 15 คนจากโรงเรียนอนุบาลอภิชาติบุตร ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยความสามารถในการประสานกันของตากับมือของประชากรตัวอย่างประชากรนักเรียนหลังการฝึกสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจากการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการทดลองใช้ชุดการฝึกอบรม พบว่า ผู้ปกครองมีความพอใจในการทดลองนี้อย่างยิ่งและมีความเห็นว่าชุดการฝึกอบรมทั้ง 15 ชุด มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาลงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถแยกปัญหาที่พบได้ ออกเป็น 2 ส่วน คือ ปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยและปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการร่างกายเด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1. ปัญหาการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยทั่วไป

1. เด็กที่ไม่ได้รับการฝึกกิจกรรมทางร่างกาย จะขาดความพร้อมในการเรียนวิชา คณิตศาสตร์
2. เด็กที่ไม่ได้เล่นของเล่นประเภทเกมการศึกษา เครื่องเล่นสัมผัสที่ใช้ในการ ออกกำลังกาย ทำให้เด็กขาดความพร้อมทางภาษา
3. ผู้ดูแลเด็กในศูนย์ฯ กรมพัฒนาชุมชน ไม่สะดวกในเรื่องขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับอุปกรณ์ เครื่องใช้ส่วนตัวเด็ก
4. สภาพเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่การศึกษา ระยะเวลา ในการปฏิบัติหน้าที่ค่าตอบแทนและรายได้จากการประกอบอาชีพของ บัณฑิตด้านจิตวิทยาสังคม ความรู้ ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ และระดับความคาดหวังในประโยชน์ที่ได้รับและผู้ดูแลมีการลาออกบ่อย
5. การเลี้ยงดูเด็กในชนบทยังไม่ให้ความสำคัญเรื่องการสร้างสุขนิสัยที่ดี
6. เด็กไม่ได้รับการฝึกกล้ามเนื้อเล็กเป็นเหตุให้การหยิบจับสิ่งของไม่คล่องแคล่ว

ส่วนที่ 2 ปัญหาการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการร่างกายเด็ก ในศูนย์อบรมเด็ก ก่อนเกณฑ์ในวัด

1. ครูที่เลี้ยงส่วนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการจัด กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการร่างกาย ขาดผู้ให้คำแนะนำ และคำปรึกษา
2. ในศูนย์ส่วนมากขาดวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ที่ไม่เหมาะสมขนาดแคลนของเล่น เครื่องเล่นสนามไม่เพียงพอทั้งผู้บริหารและครูที่เลี้ยงต้องการความช่วยเหลือทาง วิชาการ
3. ศูนย์ฯ ส่วนมาก ไม่มีแนวการจัดประสบการณ์ที่จะใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เป็นมาตรฐานครูมีวุฒิการศึกษาค่อนข้างต่ำยังไม่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการปฐมวัย ถึงแม้เคยได้รับการฝึกอบรมแล้วแต่ยังขาดทักษะในการผลิตสื่อการใช้สื่อการเรียนการสอน
4. ศูนย์ฯบางแห่งใช้ศาลาการเปรียญเป็นห้องเรียน ต้องมีการขนย้าย เมื่อวัดมีพิธี การทางศาสนา

จากปัญหาดังกล่าว สรุปได้ว่า เป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาเด็กที่เกิดจากผู้ดูแลหรือครูพี่เลี้ยงยังขาดความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมให้เด็กครบถ้วนตามแนวการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาทางร่างกายเด็กและจากการศึกษาแนวคิด ทักษะคติ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ องค์ประกอบด้านความรู้ความรู้สึกและองค์ประกอบด้านพฤติกรรมแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นว่า ทักษะคติเป็นที่มาของพฤติกรรมหรือการปฏิบัติของบุคคล ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการที่บุคคลปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้ และทัศนคติต่อสิ่งนั้นๆและการที่ครูพี่เลี้ยงยังไม่สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาทางร่างกายให้ครบทุกกิจกรรมนั้น อาจมีสาเหตุมาจากครูพี่เลี้ยงมีความรู้ ทักษะคติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกายในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ครูพี่เลี้ยงเกิดความรู้สึกที่ดีกับการจัดกิจกรรมจึงเป็นเหตุให้ครูพี่เลี้ยงไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ครบ ซึ่งเป็นปัญหาที่น่าทำวิจัยเรื่องความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกาย เพื่อจะได้ทราบว่าครูพี่เลี้ยงมีความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกายมากหรือน้อยในระดับใด เพื่อจะได้ข้อมูลไว้สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการพิจารณาหาแนวทางการปรับปรุงและแก้ไขในโอกาสต่อไป และจากการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ยังไม่มีผู้ใดทำวิจัยเกี่ยวกับ ความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติของครูพี่เลี้ยงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกาย 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ เกม-การศึกษา กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะในรายละเอียด 4 ข้อ คือ หลักการ เนื้อหา จุดมุ่งหมายและวิธีจัด และเนื่องจากการประเมินผลของสำนักงานสภาพัฒนาการศึษา (2538) เป็นการศึกษาคำรู้และการปฏิบัติในเนื้อหาที่ใช้ในการฝึกอบรม 7 เรื่อง คือ การศึกษาปฐมวัยและความรู้เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย การจัดประสบการณ์และกิจกรรมประจำวันการผลิตและการใช้สื่อ สุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและศูนย์และวัด และการศึกษานอกสถานที่ ยังไม่ได้ศึกษาถึงหลักการ เนื้อหา จุดมุ่งหมาย และวิธีจัด ของกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องการศึกษาความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติของครูพี่เลี้ยงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกาย 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรม

เสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ เกมการศึกษา กิจกรรมเสริมประสบการณ์ และกิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวัดครอบคลุมถึงองค์ประกอบ 4 ข้อ คือ หลักการ เนื้อหา จุดมุ่งหมาย และวิธีจัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หลักการ คือ แนวคิด และรูปแบบของกิจกรรม 6 กิจกรรม
2. เนื้อหา คือ กิจกรรมย่อยของ 6 กิจกรรม มีอะไรบ้าง มีลักษณะเป็นอย่างไร
3. จุดมุ่งหมาย คือ การจัดกิจกรรมทั้ง 6 มุ่งให้เกิดประโยชน์อย่างไรแก่เด็ก
4. วิธีจัด คือ กิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม มีวิธีจัดอย่างไร

ตอนที่ 9 กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติของครูที่เลี้ยงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกายในศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัด ครั้งนี้ใช้แนวการจัดประสบการณ์ ระดับก่อนประถมศึกษา ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2538) และแนวการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2538) โดยจะศึกษากิจกรรม 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ เกมการศึกษา กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ ครอบคลุมถึงองค์ประกอบ 4 ข้อ คือ หลักการ เนื้อหา จุดมุ่งหมาย และวิธีจัด

กรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ซึ่งเป็น การเตรียมความพร้อมในลักษณะการเล่นผ่านทางกิจกรรมให้แก่เด็กด้อยโอกาสในระยะ แรกของโครงการฯ ซึ่งการจัดตั้งเป็นศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัดแต่ละแห่งนั้นครูที่เลี้ยง ต้องอบรมเลี้ยงดูเด็กจำนวนมาก เช่น วัดเวฬุวนาราม เขตดอนเมือง มีเด็ก 507 ครูที่เลี้ยง 13 คน วัดพรหมสุวรรณสามัคคี เขตภาษีเจริญ มีเด็ก 479 คน ครูที่เลี้ยง 14 คน นับว่าครูที่ เลี้ยงต้องรับภาระที่หนักมาก และกลุ่มเด็กดังกล่าว มีแนวโน้มว่าจะมีเพิ่มมากขึ้นใน กรุงเทพมหานคร ดังนั้นกรุงเทพมหานครจึงเป็นแหล่งที่น่าจะศึกษา ซึ่งหากได้ข้อมูลจาก ครูที่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัดมาแล้ว ข้อมูลเหล่านั้นจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการ พิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาของครูที่เลี้ยงและผู้ดูแลกลุ่มอื่นๆ ซึ่งมีลักษณะของปัญหาที่ คล้ายคลึงกันกับครูที่เลี้ยงของศูนย์ฯ ในกรุงเทพมหานคร

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องการศึกษา ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของครูพี่เลี้ยงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกายในศูนย์อบรม เด็กด้อยโอกาสในวัด กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ว่ามีความสัมพันธ์ กันและกันโดยจะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสียมิได้ และสภาพแวดล้อมภายในศูนย์แต่ละขนาดมี สภาพที่แตกต่างกัน เช่น สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ จำนวนครู จำนวนนักเรียน อาคารเรียน งบประมาณ ผู้ปกครองเด็ก ผู้บริหาร และ ขนบธรรมเนียมของชุมชน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของครูพี่เลี้ยงในศูนย์ฯ ขนาด ใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก และ เนื่องจากศูนย์ฯขนาดใหญ่ มีอัตราส่วนระหว่าง นักเรียนต่อครู เท่ากับ 33:1 คน ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์แต่ใกล้เคียงกับเกณฑ์มากกว่าศูนย์ฯ ขนาด กลาง ซึ่งมีอัตราส่วนนักเรียนต่อครูเท่ากับ 36 ต่อ 1 คน และใกล้เคียงกับศูนย์ขนาดเล็กซึ่งมี อัตราส่วนนักเรียนต่อครู เท่ากับ 17:1 คน ต่ำกว่าเกณฑ์ของกรมการศาสนา (2537) กำหนด นักเรียนต่อครูไว้เท่ากับ 20:1 คน และในศูนย์ฯขนาดใหญ่กับขนาดเล็กมีสภาพแวดล้อมที่ แตกต่างกัน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทางร่างกาย ระหว่าง ครูพี่เลี้ยงศูนย์ฯขนาดใหญ่กับครูพี่เลี้ยงศูนย์ฯ ขนาดเล็ก ในกรุงเทพมหานคร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย